

BESZÁMOLÓ A KÖZÉPHEGYSÉGI OSZTÁLY 1972. ÉVI TEVÉKENYSÉGÉRŐL

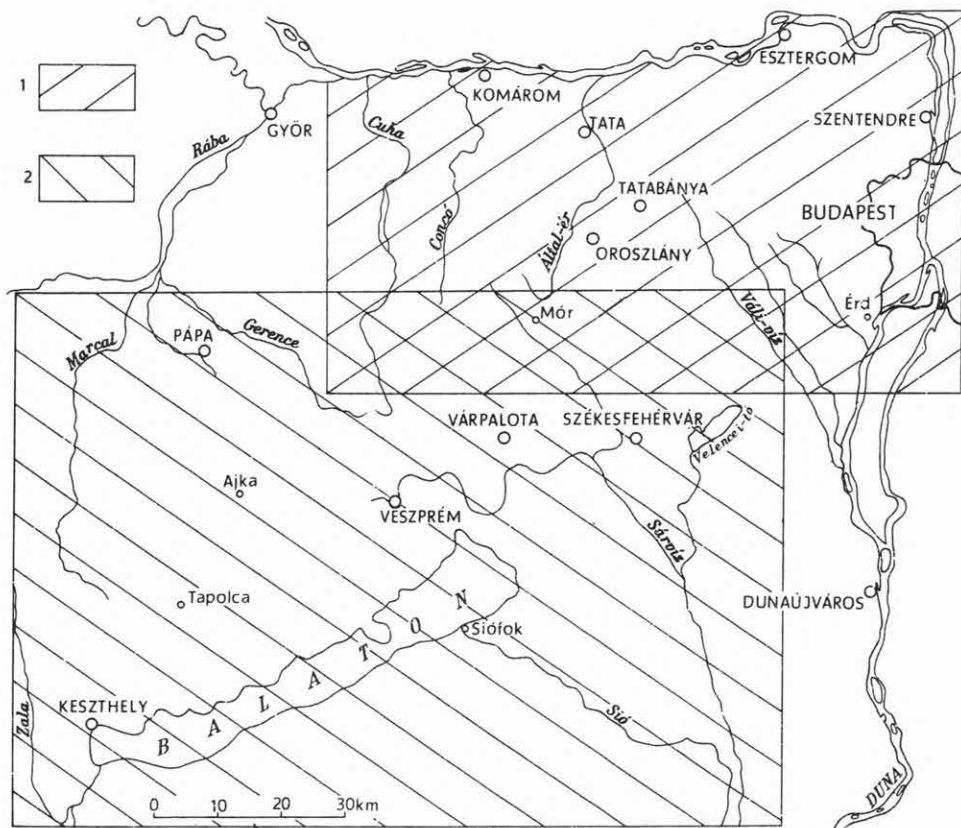
Írta: JÁMBOR ÁRON

Középhegységi tevékenységünknek az 1972. tervévben négy főiránya volt: a 100 000-es méretarányú földtani térképek szerkesztése; a korábban elkészült új rendszerű 25 000-es földtani térképek nyomdai munkálatainak előkészítése; a Dunántúli-középhegység pannon képződményei földtani ismeretanyagának összefoglalása; és részvétel a bauxitkutatói munkálatokban.

100 000-es méretarányú földtani térképek

a) A százezres méretarányú földtani térképek szerkesztése keretében el kellett készítenünk a Dunántúli-középhegység *bakonyi és vértesi-gerecse-budai-hegységi* tájegységének *fedett földtani térképét*. Ezek szerkesztéséhez a SZENTES F. által korábban összeállított kétszázszoros sorozat alapanyagául szolgáló százezres lapokat használtuk fel, rajtuk azonban lényeges rétegtani és kontúrbeli változtatásokat hajtottunk végre. A változtatások alapjául az 1957 óta folyó új rendszerű huszonötzörös felvételek és a dunántúli idős paleozóikum, fiatal mezozóikum, eocén, oligocén, továbbá a neogén képződmények vizsgálata során nyert rétegtani eredmények szolgáltak. Az általunk elkészített térkép így a SZENTES F.-féle eredetihez képest – a perm-triász területek kivételével – jelentős változásokat szenvedett. A medenceterületek jobb bemutatása céljából a pannon képződmények 100, illetve 50 m-es vastagságvonalait is feltüntettük ezeken a térképeken, melyeknek területét az 1. ábra mutatja be. A térképek összeállításában BERNHARDT B., GYALOG L., MÉSZÁROS J., SOLTI G. és SZENTHE I. vett részt a szerző vezetésével.

b) A bakonyi tájegység *bauxitföldtani térképét* ugyancsak százezres méretarányban szerkesztettük meg, felhasználva a bauxitkutatók minden eddigi adatát. A térképen feltüntettük a fedő, illetve a fekvő képződmények és a bauxitkibúvások területét, a megkutatott bauxittesteket, ezek bányászati szempontból lényeges adatait, az eocén és felsőkréta képződmények elterjedési területét, a reménybéli területeket, valamint a készletbecslési határokon kívüli lényeges fúrásokat. Ebből a munkából jelentős részt vállalt SZANTNER F., a Bauxitkutató Vállalat főgeológusa. Mellette BERNHARDT B., GYALOG L. és JÁMBOR Á. dolgozott a lap összeállításán.

1. ábra. A Dunántúli-középhegység 1:100 000-es földtani tájegységi térképeinek területe
1. Vértés–gerecse–budai-hegységi tájegység, 2. bakonyi tájegység

Abb. 1. Gebiet der regionalen geologischen Karten von 1:100 000 des Transdanubischen Mittelgebirges
1. Landschaftseinheit Vértés–Gerecse–Buda-Gebirge, 2. Landschaftseinheit Bakony-Gebirge

c) A százezres földtani megkutatottsági térképen az eddigi földtani felvételek méretarányát és szintjét, a készletbecslésekkel már lefedett területeket, s az ezeken kívüli nyersanyagkutató mélyfúrások helyét tüntettük fel. Ez a térkép a bakonyi tájegység földtani ismeretességének egyszerű áttekintését teszi lehetővé.

A térképszerkesztő munka során a csereszegtomaji piritkutatás területétől a gánti bauxittelepeket feltáróig, mintegy 25 000 db fúrás adatait tekintettük át. A fúrási adatok gyűjtése közben arra a véleményre jutottunk, hogy rétegsorukat és alapadataikat védetté és egyben kölcsönösen hozzáférhetővé kellene tenni.

25 000-es méretarányú új rendszerű térképek

A korábbi években elkészült 25 000-es új rendszerű földtani térképek közzététele érdekében egyggyé dolgoztuk össze az ajkai, padragkúti, szentgáli, úrkúti, márkói és tót-

vázsonyi lapokat, s ezek földtani magyarázóját is. Ezt a munkát MÉSZÁROS J. mongóliai feladatai miatt PEREGI ZS. és SOLTI G. végezte el, összeállítva a hat magyarázóból az egész területre vonatkozó földtani magyarázó szövegeket, illetve a közös szelvényeket, jelkulcsot és rétegoszlopot.

A Dunántúli-középhegység pannon képződményei

A Dunántúli-középhegység pannon képződményeire vonatkozó földtani ismeretanyag összefoglalása időszerűvé és indokolttá vált, nemcsak az általános tudományos célok miatt, hanem a következő évek földtani felvételezési munkáinak a peremi pannon területek felé való várható eltolódása miatt is. Kétirányú munkánk során egyrészt összegyűjtöttük a vonatkozó irodalmi adatokat – mintegy 1000 tétel – s elsősorban újabb ismereteink alapján értékeltük azokat, másrészt feldolgoztuk a hegység területén 1972-ben mélyített fúrások pannon rétegorait. Így került sor a kocsi Kocs-3, a siófoki Sf-3, a tatai Tvg-45, 47, 48, 51, 52, 53, 54, az Ősi-67, 68, 69. és a szőci Sz-897. sz. fúrások dokumentálására. Ezeket a munkákat túlnyomórészt JÁMBOR Á. végezte.

Ugyancsak feladatunk volt a hegységbeli és hegységperemi területek pannon képződményeket harántoló mélyfúrásainak összegyűjtése is.

Felderítő bauxitkutatás

A Központi Földtani Hivatal távlati hitelkeretéből a Bauxitkutató Vállalat 1972-ben a suri Sr-6, 9, 11, 14, 15, a csákberényi Csbr-53, 89, a csákvári Csv-35, 36, a gánti Gp-28, 29, a szári Sz-11, 12, a veszprémvarsányi Bszl-10. és a sümegi S-28. sz. fúrást mélyítette le. Mindezeket közösen fel is dolgoztuk. A rétegorok laboratóriumi vizsgálata folyamatban van. A suri Sr-14. sz. fúrás csak 1973 elején fog befejeződni. A fúrások az alábbi bauxitindikációkat találták:

Sr-9.	280,0 – 283,7 m	bauxit
Sr-11.	332,4 – 333,0 m	bauxitos agyag
Csbr-53	82,4 – 90,7 m	bauxitos, dolomittörmelékes agyag
Csbr-89.	394,0 – 397,0 m	bauxitos agyag és agyagos bauxit
Csv-36.	8,0 – 12,7 m	bauxitos agyag
	23,3 – 26,2 m	bauxitos agyag
Gp-29.	27,1 – 30,5 m	bauxitos agyag
Sz-11.	74,5 – 74,8 m	bauxitkavicsos agyag
Sz-12.	39,0 – 40,0 m	bauxitos agyag
Bszl-10.	120,9 – 125,0 m	dolomittörmelékes, bauxitos agyag

A Szár-11. sz. fúrásban ezen kívül 1,0–56,5 m-ig, egymással váltakozó fehér és sárga limonitos kvarchomok rétegeket tártunk fel. A közelben – Bicskétől D-re – ezt a képződményt *öntödei homoknak* fejtik.

A Csbr-53. és a Csbr-89. sz. fúrás a középsőeocén miliolinás mészkő összletben 8 ill. 13 db, az egymástól kb. 800 m-re levő két fúrás között viszonylag jól párhuzamosít-

ható 0,1–1,5 m vastag kőszéntelepet illetve kőszenes agyagot harántolt. A kőszéntelepek közül azonban a legvastagabb is csak 1 m-es volt, így viszonylag magas, 4500 feletti kalória-értékük ellenére bányászati objektumként nem jöhetnek számításba. A barnakőszéntelepes összletnek a csákerényi paleogén medencében való korlátozott elterjedése, illetve a telepeknek Magyaralmás, Iszkaszentgyörgy felé való gyors kiékelése, elagyagosodása miatt a kutatási lehetőségek is erősen korlátozottak. A Csbr–89. sz. fúrás bauxit-indikációja alapján a csákerényi medencében még van lehetőség a bauxittelepek feltárására, itt tehát továbbkutatás szükséges.

* * *

Az Osztály főfeladatai mellett kisebb kutatási feladatokat is megoldott. A tervében fejeződött be a Nagygörbő–1. sz. alapfúrás, amely 1517 m-ben szenon globotruncanás–inoceramuszos márga összletben állt le. A fúrást vízmegfigyelő kúttá képezték ki. A vízszint a felszín alatt 20,60 m-ben, 147,80 m A. f. magasságban állt be 1972 májusában. Ez a főkarszt szintje, bár a fúrásnak hidrogeológiai szempontból csak az 1240–1500 m közötti középsőeocén nummulinás mészköve nyitott, mivel az e feletti rész ki van csözeve, az eocén mészkő alatti 1332,8–1517,0 m-ig terjedő globotruncanás márgarétegek pedig vízzárók.

Az év során a fúrás harmadidőszaki rétegeinek anyagvizsgálatát a Földtani Intézet Laboratóriumai befejezték. A terepi és laboratóriumi vizsgálatok alapján az Osztály összefoglaló jelentést készített erről a fontos harmadidőszaki rétegsorról. A fúrásban harántolt eocén rétegeket GIDAI L., a szenon rétegeket pedig HAAS J. és EDELÉNYI E. dolgozta fel.

Az ÉK-dunántúli tájegység földtani térképének szerkesztéséhez a már meglévő fúrások adatainak kiegészítéseképpen KOVÁCS Z.-nal, a Dorogi Szénbányák geológusával együtt megnéztük, illetve feldolgoztuk a Gyermely–16, a Bajna–31, 32, 33, 34. és 35. sz. barnakőszén kutató fúrások rétegsorát. A dunántúli oligocén képződmények sztratigráfiája szempontjából lényeges eredményeket hoztak a fenti fúrások, amennyiben a piliscsabai Pcsb–3. sz. fúrásához nagyon hasonló tagolódású oligocén összletet tártak fel: két tengeri–csökkentsósvízi összletet, köztük tarkaagyag betelepüléssel. A Pcsb–3. sz. fúrás rétegsorát, illetve annak jelentőségét JÁMBOR Á. et al.-nak 1971-ben az Évi Jelentés az 1969. évről c. kötetben közölt cikkében ismertették.

A Központi Földtani Hivatal megbízásából JÁMBOR Á. is résztvett a Dunántúli-középhegység területére vonatkozó távlati bauxitkutatási terv kidolgozásában, ahol a földtani térképezés feladatait fogalmazta meg.

BERICHT ÜBER DIE TÄTIGKEIT DER ABTEILUNG TRANSDANUBISCHES MITTELGEBIRGE IM JAHRE 1972

von
Á. JÁMBOR

Die Tätigkeit der Abteilung erfolgte in vier Hauptrichtungen: Anfertigung von geologischen Karten im Maßstab 1:100 000; Vorbereitung zum Drucken von früher angefertigten geologischen Karten von neuem System in 1:25 000; Zusammenfassung des geologischen Tatsachenmaterials über die pannonischen Bildungen des Transdanubischen Mittelgebirges; Teilnahme an Sucharbeiten auf Bauxite.

Im Rahmen der ersten Aufgabe wurde die abgedeckte geologische Karte, die Karte des Erkundungsgrades und die Karte der Bauxitlagerstätten von zwei Regionen des Transdanubischen Mittelgebirges (Abb. 1.) angefertigt. Im Gegensatz zur Serie der Karten von 1:200 000 wurden für die geologischen Karten von 1:100 000 fast alle Ergebnisse der in den letzten 15 Jahren durchgeführten Kartierungsarbeiten und stratigraphischen Untersuchungen benutzt. Bei der Redaktierung der Karte der Bauxitlagerstätten wurde es mit F. SZANTNER, dem Hauptgeologen des Bauxit-Erkundungsbetriebes eng zusammengearbeitet.

Zur Vorbereitung der Herausgabe von geologischen Karten im Maßstab 1:25 000 nach neuen Prinzipien wurden Arbeiten an Aufnahmematerial und Erläuterungen von 6 Kartenblättern aus dem südlichen Bakony-Gebirge vorgenommen.

Für die Zusammenfassung des geologischen Tatsachenmaterials über die Pannonablagerungen des Transdanubischen Mittelgebirges wurde im Berichtsjahr die betreffende geologische Literatur – ca. 1000 Arbeiten – vor allem im Lichte der neuen Forschungsergebnisse ausgewertet. Ausserdem wurde auch die pannonische Schichtenfolge der im uns interessierenden Gebiet im Berichtsjahr niedergebrachten Kernbohrungen – ca. 12 – bearbeitet.

Im Auftrag des Zentralamtes für Geologie beteiligte sich die Abteilung aktiv an den Sucharbeiten auf Bauxite, die im nördlichen Bakony- und im Vértes-Gebirge vorgenommen wurden. In diesem Raum wurden auf Kosten des Budgetes des Zentralamtes 5 bzw. 8 Bohrungen niedergebracht. In 8 von diesen Bohrungen wurden Bauxitindikationen nachgewiesen.

Im Berichtsjahr beendeten die Mitglieder der Abteilung die Bearbeitung der oligozänen und neogenen Serien der geologischen Basisbohrung Nagygörbő–1 NW vom Keszthely-Gebirge und liessen auch die betreffenden Laboruntersuchungen vornehmen.

Im Nordteil Transdanubiens wurden die Untersuchungen der oligozänen Bildungen fortgesetzt und die Schichtenfolge der Lignitschürfb Bohrungen Gyermely–16, Bajna–31, –32, –34 und –35 bearbeitet.

